

Vergaderjaar 1989–1990

20 385

Verslag van de vaste Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten omtrent haar werkzaamheden

Nr. 8

VERSLAG

vastgesteld 20 oktober 1989

De vaste commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten heeft de eer van haar werkzaamheden in de verslagperiode januari 1988 tot juli 1989 als volgt verslag uit te brengen.

1. Samenstelling

Sedert haar laatste verslag (Kamerstuk 20 385, nr. 1), uitgebracht in december 1987, is de samenstelling der commissie niet gewijzigd. Aldus bestond de commissie in genoemde periode uit de leden De Vries (voorzitter), Kok, Voorhoeve en Van Mierlo.

2. Overzicht van de in de verslagperiode verrichte werkzaamheden

Op maandag 11 april 1988 bracht de commissie een bezoek aan de Binnenlandse Veiligheidsdienst teneinde zich ter plaatse te doen voorlichten over het werk van de dienst, haar organisatie en methoden en over knelpunten bij de uitoefening van haar taken. Voorts bood dit bezoek gelegenheid om met de minister van Binnenlandse Zaken en met het toenmalige hoofd van de dienst van gedachten te wisselen over enkele actuele feiten en gebeurtenissen.

De minister zette uiteen dat ook de BVD niet zal kunnen ontkomen aan de effecten van de door de regering voorziene afslankingsoperatie van het overheidsapparaat; de personele bezetting van de dienst zal in 1990 in totaal met ongeveer 12% zijn verminderd. Het jaarlijkse budget van de BVD bedraagt 53,7 mln. Daarvan worden 43 mln. besteed aan personele lasten, 8,2 mln. aan materiële lasten en 2,5 mln. aan geheime uitgaven.

Naar aanleiding van mededelingen van de minister, aangevuld door het hoofd van de dienst over de op de dag van dit werkbezoek in Amsterdam uitgevoerde huiszoeken bij aanhangers van de zgn. groep Ra-Ra, waarbij voor de aangehouden betrokkenen belastend materiaal in beslag werd genomen, wisselden commissie en minister van gedachten over de samenwerking van de BVD met lokale korpsen van politie, met de CRI en met het Openbaar Ministerie. Ook het vraagstuk van de vertrouwensfuncties en hun aantallen vormde een onderwerp van gesprek tussen

commissie en minister. De minister deelde mee aan zijn streven het aantal van deze functies tot een minimum en tegelijk optimaal aantal te willen reduceren, onverkort uitvoering te willen blijven geven.

Aan het slot van de gedachtenwisseling deelde de minister mee de Kamer binnen afzienbare tijd de door de minister-president, minister van Algemene Zaken, de minister van Defensie en de door hemzelf ingevolge artikel 16, derde lid van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten vastgestelde Privacyregelingen aan respectievelijk BVD, MID en IBD te willen toezenden. Het werkbezoek werd besloten met een korte bezichtiging van technische apparatuur waarmee de dienst enkele van haar taken verricht.

Op dinsdag 11 april 1989 sprak de commissie met de minister-president, minister van Algemene Zaken en met de minister van Binnenlandse Zaken en van Justitie over de betrokkenheid van de Surinaamse burgers en militairen bij internationale drugshandel. De bewindslieden hadden zich ten behoeve van dit overleg doen vergezellen van het nieuwe hoofd van de BVD, de heer mr. A.W.H. Docters van Leeuwen, een BVD-medewerker alsmede het hoofd van de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI), de heer J. Wilzing en een CRI-medewerker. De bewindslieden verstrekten de commissie uitvoerig informatie over bewezen en vermoede banden van genoemde legerleider met diverse bij drugshandel betrokken personen; banden die zich uitstrekken van het zuidamerikaanse continent en het Caraïbische gebied tot de Verenigde Staten en West-Europa, waaronder Nederland.

Op 9 mei 1989 voerde de commissie overleg met de minister van Binnenlandse Zaken over het optreden van fundamentalistische moslim-groeperingen in Nederland en hun eventuele banden met soortgelijke groeperingen in ons omringende landen, zulks naar aanleiding van de verschijning van het boek «De Duivelsverzen» van Salmon Rushdie en de daarop door de Iraanse leider Khomeiny gedane oproep tot moord op deze schrijver. Na een uiteenzetting door de minister over de inhoud van enkele te hanteren definities en een schets van recente gebeurtenissen in Nederland na de verschijning van bovengenoemd boek concludeerde de bewindsman dat het aantal aanhangers van fundamentalistische moslim-groeperingen in Nederland relatief klein is; van hen kan slechts een klein deel als militant worden aangemerkt. Gesprekken die de minister met diverse vertegenwoordigers van enkele groeperingen had gevoerd hadden zijn indruk bevestigd dat slechts een klein aantal in Nederland verblijvende aanhangers, voorstander is van een gewelddadige islamitische revolutie. Het overgrote deel van hen wenst, zo hadden zij de minister verzekerd, de Nederlandse rechtsorde te respecteren.

Desgevraagd lichtte de minister de commissie nader in over de internationale verbindingen tussen de verschillende moslimgroeperingen in West-Europa en over de gevaren welke daarvan zouden kunnen uitgaan op de nationale en de internationale rechtsorde. De minister wees de commissie overigens op het feit dat de aanwezigheid van moslimgroeperingen in Nederland in het kader van de vormgeving van het minderhedenbeleid volop aandacht krijgt.

Eveneens op 9 mei 1989 vond, op diens verzoek, met de minister van Binnenlandse Zaken overleg plaats over het vraagstuk van de vertrouwensfuncties. De minister wees de commissie ter inleiding op een door hem op 16 januari 1989 aan de Kamer gezonden brief (Kamerstuk 20 800, hfdst. VII, nr. 24), waarin hij, kort samengevat, had meegedeeld weliswaar het aantal vertrouwensfuncties verder te zullen blijven reduceren, maar dat de mogelijkheden daartoe uitgeput lijken te raken.

Mondeling voegde de minister toe dat de nieuwe informatietechnologie inmiddels om een nadere bezinning vraagt over de vraag of met de technologie samenhangende belangen van de overheid, ook waar die van internationaal karakter zijn, wellicht nieuwe vertrouwensfuncties vergen. Nadere gedachtenwisseling over dit onderwerp mondde uit in de toezegging van de minister de Kamer, danwel de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken over aspecten van dit vraagstuk te informeren opdat daarover, naar de wens van de commissie zo veel mogelijk in het openbaar, van gedachten zou kunnen worden gewisseld met de regering.

3. Werkwijze en procedures

Tijdens de laatste openbare behandeling van het verslag der commissie (zie Handelingen 1987-1988, 26-28 april, blz. 3699-3730 en blz. 3825) is door de voorzitter der commissie aan de Kamer toegezegd bij gelegenheid van het eerstvolgende verslag een korte uiteenzetting te geven over de door de commissie gevolgde werkwijze en de daartoe door haar gekozen procedures. Aan die toezegging geeft de commissie hier gaarne uitvoering. Zoals reeds mondeling tijdens bovengenoemde openbare behandeling uiteengezet voeren commissie en regering overleg over onderwerpen die hetzij door de commissie, hetzij door de regering worden aangedragen. Van een vaste regelmaat kan daarbij niet worden gesproken; de frequentie en de agenda van dat overleg worden bepaald door de aard van het onderwerp en de urgentie die het bezit. Gesprekspartner van de commissie is veelal de minister van Binnenlandse Zaken, de verantwoordelijke minister voor de BVD. Daarnaast is ook de minister-president, minister van Algemene Zaken, verantwoordelijk voor het doen en laten van de IDB, soms gesprekspartner. Tot slot voert de commissie soms overleg met de minister van Defensie, verantwoordelijk voor de militaire inlichtingendienst. De commissie brengt van deze overleggen, die in de beslotenheid in het gebouw der Kamer plaatsvinden, steeds beknopt verslag uit in haar jaarlijkse verslag aan de Kamer. Ook langs schriftelijke weg wordt met de verantwoordelijke ministers overleg gevoerd over actuele gebeurtenissen die de veiligheidsdiensten betreffen of over de klachten van burgers van het optreden van die diensten. Over deze laatste categorie bevat hoofdstuk 5 enkele mededelingen. Hier verdient vermelding het feit dat niet alleen deze commissie, maar ook de commissie voor de Verzoekschriften en de Nationale Ombudsman klachten in behandeling kunnen nemen die betrekking hebben op het functioneren van inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De commissie voor de Verzoekschriften zend klachten van deze soort wegens hun inhoud meestal ter afhandeling door naar de vaste commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. De nationale Ombudsman heeft een zelfstandige bevoegdheid de hem toegezonden klachten in onderzoek te nemen en af te doen. Hoewel het iedere burger vrij staat zelf te kiezen tot welk orgaan of welke instantie hij zich richt met zijn klacht, betekent dit niet dat, in het geval de burger kiest voor toezending zowel aan de vaste commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten als aan de nationale Ombudsman, beide organen elk een volledig onderzoek zullen instellen. In zich voordoende gevallen wordt door de secretariaten van commissie en nationale Ombudsman overleg gevoerd en wordt aan nationale Ombudsman en commissie een procedurevoorstel tot behandeling voorgelegd; zo'n voorstel voorziet doorgaans in de behandeling van de klacht door een van beide organen.

Over bovengenoemd onderwerp werd op 9 november 1988 door het lid der Kamer, mevrouw A. van Es een brief gericht aan de commissie. De commissie zond mevrouw van Es haar reactie toe op 17 januari 1989. Deze briefwisseling heeft de commissie als bijlage bij dit verslag doen drukken.

De commissie voegt hier nog aan toe dat zij voornemens is binnenkort met de nationale Ombudsman overleg te voeren over de vraag of en zo ja, op welke onderdelen tot nu toe gevolgde procedures en werkafspraken verbetering zouden behoeven.

4. Uitwijzing van personen

De regering heeft de commissie, overeenkomstig de ter zake bestaande afspraken, ingelicht omtrent de redenen die haar ertoe hebben gebracht twee vertegenwoordigers van een oosteupees land, persona non grata verklaren. Ten aanzien van een persoon was gebleken dat een Rotterdamse firma als dekmantel fungeerde voor activiteiten die de reden vormden voor de uitwijzing.

5. De behandeling van brieven, al dan niet bevattende klachten over inlichtingen- en veiligheidsdiensten

In de verslagperiode ontving de commissie 16 brieven, houdende opmerkingen en/of klachten over het functioneren van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Tien van deze brieven vormden voor de commissie aanleiding om de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Defensie om commentaar te vragen. Na ontvangst van dit commentaar heeft de commissie de adressanten van haar bevindingen op de hoogte gesteld. Zes van de bovengenoemde brieven heeft de commissie, na overleg met de betrokken adressanten kunnen afhandelen zonder tussenkomst van de regering.

Eén van de door de regering aan de commissie toegezonden reacties gaf de commissie aanleiding de regering te verzoeken bij de te volgen procedures inzake veiligheidsonderzoeken de uiterste zorgvuldigheid jegens betrokkenen te betrachten.

De fungerend voorzitter van de commissie,
De Vries

De griffier van de commissie,
Van der Windt

Aan de leden van de Vaste Kamercommissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, de voorzitters van de fracties van C.D.A., P.v.d.A., V.V.D. en D66.

Den Haag, 9 november 1988

Geachte leden,

Mij is bekend geworden dat er een afspraak bestaat tussen uw Commissie en de Nationale Ombudsman dat slechts één van beide instanties de behandeling van een verzoekschrift op zich neemt indien beiden zijn benaderd. Deze gang van zaken bevreemdt mij.

De politieke controle op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten door uw Commissie is van een wezenlijk andere orde dan de klachtprocedure bij de Nationale Ombudsman. Het lijkt mij derhalve niet juist indieners van klachten óf de mogelijkheid van parlementaire controle te bieden óf de klachtprocedure bij de Nationale Ombudsman. Het één sluit het ander niet uit.

Ik zou graag opheldering krijgen over deze afspraak tussen u en de Nationale Ombudsman en over de gronden waarop hiertoe is besloten.

Andrée van Es
Fraktievoorzitter PSP Tweede Kamerfractie

Aan mevrouw A. van Es
Fractievoorzitter PSP Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 17 januari 1989.

Geachte mevrouw Van Es.

In antwoord op Uw brief van 9 november 1988 inzake de procedure bij de behandeling van klachten, die zowel bij de Nationale Ombudsman als bij de vaste commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten worden ingediend, deel ik U namens de commissie het volgende mee.

De Wet Nationale Ombudsman bepaalt in artikel 14, eerste lid onder d, dat de Nationale Ombudsman niet verplicht is een onderzoek in te stellen indien «een verzoekschrift, dezelfde gedraging betreffende, bij hem, dan wel bij een tot de behandeling van verzoekschriften bevoegde commissie uit de Eerste of Tweede Kamer of uit de verenigde vergadering der Staten-Generaal, in behandeling is of - (...) door hem is afgedaan of daarover door de betrokken commissie haar conclusie op een verzoekschrift aan de Eerste of Tweede Kamer dan wel de verenigde vergadering der Staten-Generaal is voorgesteld».

Nationale Ombudsman en vaste commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten hebben het raadzaam geacht, voor gevallen, waarin aan beide een gelijkkluidende klacht wordt voorgelegd in welk verband dus de Nationale Ombudsman niet verplicht, maar bevoegd is tot het instellen van een onderzoek - te komen tot werkafspraken teneinde doublures in hun werkzaamheden te voorkomen. Dergelijke werkafspraken kunnen van geval tot geval verschillen en krijgen hun vorm al naar gelang de aard van de klacht.

De commissie wijst U ter toelichting nog gaarne op de parlementaire behandeling van de Wet Nationale Ombudsman tijdens welke o.a. aandacht werd gegeven aan de vraag hoe te handelen indien verzoekschriften, eenzelfde aangelegenheid betreffende, gelijktijdig of nagenoeg gelijktijdig, worden of zijn ingediend bij zowel de Nationale Ombudsman als bij een van de commissie, genoemd in bovengeciteerd artikel 14 van de Wet. Van een wettelijke regeling van dit vraagstuk werd destijds afgezien «omdat verwacht mag worden dat in de praktijk via onderling contact tussen de betreffende secretariaten voor zodanig geval een regeling zal worden getroffen, waarbij aard en karakter der ingebrachte bezwaren een rol zullen spelen (zie kamerstuk 14 178, nr. 3, bladzijde 26).

In het vertrouwen U met deze reactie van dienst te zijn geweest teken ik,

met vriendelijke groet,
Dr. B. de Vries,
Voorzitter der Commissie.